

Київський університет імені Бориса Грінченка
Факультет педагогічної освіти
Кафедра освітології та психолого-педагогічних наук

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор в науково-методичній
роботі **Олексій ЖИЛЬЦОВ**
«_____» _____ 2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
УПРАВЛІНСЬКІ ПРАКТИКИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ
для студентів

спеціальності: 011 Освітні, педагогічні науки
освітнього рівня: другого (магістерського)
освітньо-наукової програми: 011.00.04 Освітній дизайн і коучинг в освіті
дорослих

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРИНЧЕНКА
Ідентифікаційний код 02136554
Начальник відділу
моніторингу якості освіти
Програма № 2116/22
Жильцов
(підпис) (прізвище, ініціали)
«___» _____ 2022 р.

Київ – 2022

Розробник:

БРАТКО Марія, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри освітології та психолого-педагогічних наук Київського університету імені Бориса Грінченка.

Викладач:

БРАТКО Марія, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри теорії та історії педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка.

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри освітології та психолого-педагогічних наук

Протокол від ____ вересня 2022 року № ____

Завідувач кафедри _____ Людмила ХОРУЖА

Робочу програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми 011.00.04 Освітній дизайн і коучинг в освіті дорослих

Гарант освітньо-професійної програми 011.00.04 Освітній дизайн і коучинг в освіті дорослих

_____ (Вікторія ЖЕЛАНОВА)

Робочу програму перевірено

« ____ » _____ 2022 р.

Заступник декана _____ Леся КУЗЕМКО

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
УПРАВЛІНСЬКІ ПРАКТИКИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ		
Вид дисципліни	вибіркова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	4/120	4/120
Курс	1	1
Семестр	1-2	1-2
Кількість змістових модулів з розподілом	2	2
Обсяг кредитів	4	4
Обсяг годин, в тому числі:	120	120
Аудиторні	32	16
Лекції	10	4
Практичні	10	4
Семінарські	12	8
Модульний контроль	8	-
Семестровий контроль	Залік	Залік
Самостійна робота	80	104

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни – формування компетентностей щодо надання освіти дорослим, зокрема, здійснення управління професійним розвитком педагогічних працівників на основі знань про управління в сфері освіти, освітній та педагогічний менеджмент, розвиток педагогічного персоналу.

Завдання навчальної дисципліни сприяти формуванню:

– *інтегральної компетентності*, яка виявляється у здатності розв’язувати проблеми, задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері освітніх, педагогічних наук, освітнього менеджменту та освітньої практики;

– *додаткових спеціальних (фахових) компетентностей (ДСК)*, які виявляються у здатності здійснювати консультативну підтримку педагогічних працівників з питань планування та визначення траєкторії їхнього професійного розвитку; опануванні сучасних управлінських практик професійного розвитку педагогічних працівників (консультування, супервізія, наставництво) та здатності їхнього застосовувати в професійній діяльності; здатності здійснювати моніторинг та оцінку якості консультативної діяльності в різних освітніх інституціях.

3. Результати навчання за дисципліною:

– уміння здійснювати фасилітаційний вплив на окремих осіб і групи, спрямовуючи їх зусилля на досягнення цілей професійного розвитку; здійснювати управлінський вплив на особистість фахівця та/або професійний колектив й прогнозувати його наслідки;

- уміння консультиувати педагогічних працівників щодо вирішення проблем та подолання ускладнень професійної діяльності, вироблення власної професійної позиції, вибору альтернатив професійної діяльності та розвитку, їх практичної реалізації;
- уміння використовувати різні інструментальні засоби для вивчення потреб цільової аудиторії у професійному розвитку; розробляти освітні курси від задуму до навчально-методичного їх забезпечення, консультиувати фахівців щодо створення відкритого освітнього простору, сприятливого для досягнення запланованих результатів навчання.

4. Структура програми навчальної дисципліни

Тематичний план навчальної дисципліни «Управлінські практики професійного розвитку педагогічних працівників» (для денної форми навчання)

№ п/п	Назви теоретичних розділів, тем	Кількість годин						
		Разом	Аудиторних	Лекцій	Практичних	Семінарських	Самостійна робота	Модульний контроль
Модуль I. Теорія і практика управління професійним розвитком педагогічних працівників								
1.	Освітній менеджмент як сучасна управлінська практика	12	2	2			10	
2.	Концептуальні підходи до кадрового забезпечення розвитку освітніх систем в умовах трансформації українського суспільства	18	6	2	2	2	10	2
3.	Центр професійного розвитку педагогічних працівників	14	4	2		2	10	
4.	Професійні спільноти як цінний ресурс для підтримки та професійного розвитку педагогічних працівників	16	4		2	2	10	2
<i>Разом за модулем</i>		60	16	6	4	6	40	4
Модуль II. Практичні аспекти сприяння професійному розвитку педагогічних працівників								
1.	Сучасні інструменти оцінювання професійних компетентностей педагогічних працівників	14	4	2		2	10	
2.	Професійне портфоліо вчителя як інструмент оцінювання його роботи	16	4		2	2	10	2
3.	Професійний розвиток педагогічних працівників в умовах відкритої освіти	14	4	2	2		10	
4.	Навички 21 століття та професійний розвиток педагогічних працівників	16	4		2	2	10	2
<i>Разом за модулем</i>		60	16	4	6	6	40	4
Разом		120	32	10	10	12	80	8

Тематичний план навчальної дисципліни «Управлінські практики професійного розвитку педагогічних працівників» (для заочної форми навчання)

№ п/п	Назви теоретичних розділів, тем	Кількість годин						
		Разом	Аудиторних	Лекцій	Практичних	Семінарських	Самостійна робота	Модульний контроль
Модуль I. Теорія і практика управління професійним розвитком педагогічних працівників								
1.	Освітній менеджмент як сучасна управлінська практика	14	2	1		1	12	
2.	Концептуальні підходи до кадрового забезпечення розвитку освітніх систем в умовах трансформації українського суспільства	14,5	2,5	0,5	1	1	12	
3.	Центр професійного розвитку педагогічних працівників	15,5	1,5	0,5		1	14	
4.	Професійні спільноти як цінний ресурс для підтримки та професійного розвитку педагогічних працівників	16	2		1	1	14	
<i>Разом за модулем</i>		60	8	2	2	4	52	
Модуль II. Практичні аспекти сприяння професійному розвитку педагогічних працівників								
1.	Сучасні інструменти оцінювання професійних компетентностей педагогічних працівників	14	2	1		1	12	
2.	Професійне портфоліо вчителя як інструмент оцінювання його роботи	14	2		1	1	12	
3.	Професійний розвиток педагогічних працівників в умовах відкритої освіти	16	2	1		1	14	
4.	Навички 21 століття та професійний розвиток педагогічних працівників	16	2		1	1	14	
<i>Разом за модулем</i>		60	8	2	2	4	52	
Разом		120	16	4	4	8	104	

5. Програма навчальної дисципліни

Модуль I. Теорія і практика управління професійним розвитком педагогічних працівників

Тема 1.1. Освітній менеджмент як сучасна управлінська практика.

Освітній менеджмент як сучасна управлінська практика. Методологічні основи управління в сфері освіти. Характеристика основних методологічних підходів до управління освітніми організаціями. Сучасні тенденції управління освітою в Україні.

Лекція 1.1. Освітній менеджмент як сучасна управлінська практика.

Тема 1.2. Концептуальні підходи до кадрового забезпечення розвитку освітніх систем в умовах трансформації українського суспільства.

Інтелектуальний капітал освітньої організації. Управління професійним розвитком педагогічного персоналу освітньої організації. Модель професійного розвитку педагога. Рівні професійного розвитку педагогічного працівника. Траєкторія професійного розвитку педагогічного працівника. Законодавча основа професійного розвитку педагогічних працівників (Закони України “Про освіту”, “Про повну загальну середню освіту”, “Положення про центр професійного розвитку педагогічних працівників”, Стандарт учителя та керівника ЗЗСО). Процеси атестації та сертифікації педагогічних працівників.

Лекція 1.2. Концептуальні підходи до кадрового забезпечення розвитку освітніх систем в умовах трансформації українського суспільства.

Семінарське заняття 1.1. Аналіз нормативно-правової бази професійного розвитку педагогічних працівників.

Практичне заняття 1.1. Аналіз Професійного стандарту за професіями “Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти”, “Вчитель закладу загальної середньої освіти”, “Вчитель із початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)”.

Тема 1.3. Центр професійного розвитку педагогічних працівників

Цілі діяльності та функції центру професійного розвитку педагогічних працівників (далі – Центру). Базові принципи послуг професійного розвитку педагогічних працівників (диверсифікація, якість, орієнтація на потреби споживачів послуг, партисипація, неперервності, відкритості та прозорості, підзвітності, відповідності цілей і ресурсів). Алгоритм забезпечення послуг професійного розвитку педагогічних працівників в Центрі.

Лекція 1.3. Центр професійного розвитку педагогічних працівників: мета та цільові орієнтири діяльності.

Семінарське заняття 1.2. Моделі й алгоритми створення центру професійного розвитку педагогічних працівників.

Тема 1.4. Професійні спільноти як цінний ресурс для підтримки та професійного розвитку педагогічних працівників.

Професійні спільноти як ресурс підтримки у воєнний та мирний час. Моделі професійних спільнот. Способи гуртування освітян у професійні спільноти. Як створити онлайн-спільноту. Як проводити онлайн-зустрічі. Як проводити офлайн-зустрічі. Як ділитися напрацюваннями в умовах воєнного та мирного часу. Корисні ресурси для педагогів (платформа НУМО у роботі з дітьми дошкільного віку, вебплатформа дистанційного навчання “Всеукраїнська школа онлайн” (далі – ВШО)). Поради та приклади для планування та реалізації онлайн-навчання.

Семінарське заняття 1.3. Професійні спільноти як цінний ресурс для підтримки педагогічних працівників.

Практичне заняття 1.2. Робота з корисними ресурсами для педагогів.

Модуль II. Практичні аспекти сприяння професійному розвитку педагогічних працівників

Тема 2.1. Сучасні інструменти оцінювання професійних компетентностей педагогічних працівників.

Сертифікація педагогічних працівників: основні засади, нормативно-правова база, програма незалежного оцінювання, самооцінювання, вивчення практичного досвіду учасника, етапи сертифікації. Підготовка до сертифікації: анкета самооцінювання власної педагогічної майстерності (авторство - Державна служба якості освіти).

Атестація педагогічних працівників.

Лекція 2.1. Сучасні інструменти оцінювання професійних компетентностей педагогічних працівників.

Семінарське заняття 2.1. Теоретична і практична складова сертифікації педагогічних працівників.

Тема 2.2. Професійне портфоліо вчителя як інструмент оцінювання його роботи. Види портфоліо вчителя – портфоліо досягнень, тематичне портфоліо, портфоліо-звіт, комплексне портфоліо. Основні розділи професійного портфоліо: загальні відомості про педагога, результати педагогічної діяльності (за останні 3 – 5 років), науково-методична діяльність, позаурочна діяльність, класне керівництво, навчально-матеріальна база. Електронне портфоліо. Рейтинги педагогічних працівників. Показники та критерії оцінювання педагогічної діяльності педагога в закладі освіти.

Семінарське заняття 2.2. Інструменти презентації та оцінки діяльності педагогічних працівників.

Практичне заняття 2.1. Створення професійного портфоліо педагогічного працівника.

Тема 2.3. Професійний розвиток педагогічних працівників в умовах відкритої освіти. Відкрита освіта: стратегії та форми. Відкриті онлайн-курси у системі професійного розвитку педагогічних працівників. Дидактичний супровід відкритої освіти: суть, функції, форми, методи.

Лекція 2.2. Професійний розвиток педагогічних працівників в умовах відкритої освіти.

Практичне заняття 2.2. Дослідження доступних відкритих ресурсів для професійного розвитку педагогічних працівників.

Тема 2.4. Навички 21 століття та професійний розвиток педагогічних працівників. Основні концепції навичок 21 століття: що необхідно знати та уміти у складному сучасному світі. Консорціуми, які розробляють списки навичок 21 століття. Універсальні переліки навичок 21 століття. Типи навичок 21 століття (професійні навички, «м'які навички», цифрові навички). Переліки навичок: навички, які мають бути у кожного у 18 років (за Джулі Ліскотт-Хейме); сім навичок виживання (за Т. Вагнер); переліки навичок Всесвітнього економічного форуму (The World Economic Forum); переліки навичок Комісії Європейського парламенту та ЕС; Концепція 4 C + 4S P21 (Framework for Learning the 21st Century); Сім звичок надзвичайно ефективних людей (за С. Кові).

Семінарське заняття 2.3. Навички 21 століття та професійний розвиток педагогічних працівників.

Практичне заняття 2.3. Планування професійного саморозвитку педагогічного працівника.

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Види діяльності студента	Максимальна кількість балів в за одиницю	МОДУЛЬ 1	
		Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	5	5
Відвідування семінарських занять	1	6	6
Робота на семінарському занятті	10	6	60
Відвідування практичних занять	1	5	5
Робота на практичному занятті	10	5	50
Виконання завдань для самостійної роботи	5	8	40
Виконання модульної роботи	25	4	100
Разом		39	266
Розрахунок коефіцієнту $100: 266=0,38$			

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання

№ з/п	Назва теми та завдання для самостійної роботи	Кількість	
		годин	балів
Модуль I. Теорія і практика управління професійним розвитком педагогічних працівників			
1.1.	Впорядкувати перелік документів, які визначають підходи до управління освітою в Україні	10	5
1.2.	Впорядкувати перелік документів, які регламентують професійний розвиток педагогічних працівників в Україні	10	5
1.3.	Дослідити ресурсну базу Українського інституту розвитку освіти щодо професійного розвитку педагогічних працівників	10	5
1.4.	Дослідити мережу професійних спільнот педагогів (вітчизняну, зарубіжну). Доеднатися до однієї зі спільнот	10	5
Всього		40	20
Модуль II. Практичні аспекти сприяння професійному розвитку педагогічних працівників			
2.1.	Пройти пробне тестування для сертифікації вчителя (надати результати)	5	5
2.2.	Проаналізувати показники діяльності педагогічних працівників для побудови рейтингу «Лідер року» (на прикладі рейтингу педагогічних працівників в структурах Університету Грінченка)	15	5
2.3.	Пройти на відкритому ресурсі он-лайн курс, який сприятиме розвитку професіоналізму педагогічного працівника (надати сертифікат)	10	5
2.4.	Підібрати систему завдань (не менше 5) для розвитку навички 21 ст. (за вибором здобувача освіти)	10	5
Всього		40	20

Критерії оцінювання самостійної роботи		Кількість балів
1.	Своєчасність виконання роботи	1
2.	Презентація роботи (оригінальність, логіка викладу, чіткість, доказовість)	2
3.	Різноманітність використаних джерел	2

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання (для денної форми навчання)

Модульний контроль здійснюється у формі модульної контрольної роботи.

Кількість балів	Характеристика
20 - 25	модульна контрольна робота характеризується відсутністю помилок, що засвідчує про сформовані вміння та міцні знання матеріалу, які складають зміст модуля
15 - 19	у модульній контрольній роботі наявні незначні помилки
9 - 14	у модульній контрольній роботі наявні суттєві помилки, частину з яких студент спроможний усунути у разі незначної допомоги викладача
0 - 8	у роботі наявні суттєві помилки; студент потребує постійного роз'яснення викладача, щоб усунути виявленні помилки

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання

Семестрове оцінювання здійснюється у формі заліку.

6.5. Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю (самоконтроль)

1. Освітній менеджмент як сучасна управлінська практика.
2. Методологічні основи управління в сфері освіти.
3. Характеристика основних методологічних підходів до управління освітніми організаціями.
4. Сучасні тенденції управління освітою в Україні.
5. Інтелектуальний капітал освітньої організації.
6. Управління професійним розвитком педагогічного персоналу освітньої організації.
7. Модель професійного розвитку педагога.
8. Рівні професійного розвитку педагогічного працівника.
9. Траєкторія професійного розвитку педагогічного працівника. Законодавча основа професійного розвитку педагогічних працівників (Закони України “Про освіту”, “Про повну загальну середню освіту”, “Положення про центр професійного розвитку педагогічних працівників”, Стандарт учителя та керівника ЗЗСО).
10. Процеси атестації та сертифікації педагогічних працівників.
11. Центр професійного розвитку педагогічних працівників.
12. Цілі діяльності та функції центру професійного розвитку педагогічних працівників.
13. Базові принципи послуг професійного розвитку педагогічних працівників.
14. Професійні спільноти як цінний ресурс для підтримки та професійного розвитку педагогічних працівників.
15. Моделі професійних спільнот.
16. Способи гуртування освітян у професійні спільноти.
17. Корисні ресурси для педагогів.
18. Сучасні інструменти оцінювання професійних компетентностей педагогічних працівників.
19. Сертифікація педагогічних працівників.

20. Атестація педагогічних працівників.
21. Професійне портфоліо вчителя як інструмент оцінювання його роботи.
22. Види портфоліо вчителя.
23. Рейтинги педагогічних працівників. Показники та критерії оцінювання педагогічної діяльності педагога в закладі освіти.
24. Професійний розвиток педагогічних працівників в умовах відкритої освіти.
25. Навички 21 століття та професійний розвиток педагогічних працівників.

6.6. Шкала відповідності оцінок

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90 – 100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) у межах обов’язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов’язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

7. Навчально-методична карта дисципліни «Управлінські практики професійного розвитку педагогічних працівників»

Разом: 120 год., лекції – 10 год., практичні заняття – 10 год., семінарські заняття – 12 год., модульний контроль – 8 год., самостійна робота – 80 год.

Тиждень	I	II		
Модулі	Модуль I.			
Назва модуля	Теорія і практика управління професійним розвитком педагогічних працівників			
Кількість балів за модуль	128 балів			
Лекції	1	2	3	4
Теми лекцій	Л.1. Освітній менеджмент як сучасна управлінська практика	Л.2. Концептуальні підходи до кадрового забезпечення розвитку освітніх систем в умовах трансформації українського суспільства.	Л.3. Центр професійного розвитку педагогічних працівників: мета та цільові орієнтири діяльності	
К-ть балів	1 бал	1 бал	1 бал	
Теми практичних занять	П. з. 1.1. Аналіз Професійного стандарту за професіями “Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти”, “Вчитель закладу загальної середньої освіти”, “Вчитель із початкової освіти (з			П. з. 1.2. Робота з корисними ресурсами для педагогів.

	<i>дипломом молодшого спеціаліста)”</i>			
Робота на практичних заняттях	11 балів			11 балів
Теми семінарських занять	С. з. 1.1. <i>Аналіз нормативно-правової бази професійного розвитку педагогічних працівників</i>		С. з. 1.2. <i>Моделі й алгоритми створення центру професійного розвитку педагогічних працівників</i>	С. з. 1.3. <i>Професійні спільноти як цінний ресурс для підтримки педагогічних працівників.</i>
Робота на семінарських заняттях	11 балів		11 балів	11 балів
Самостійна робота	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів
Модульний контроль	25 балів		25 балів	

Тиждень	I	II		
Модулі	Модуль II.			
Назва модуля	Практичні аспекти сприяння професійному розвитку педагогічних працівників			
Кількість балів за модуль	138 балів			
Лекції	1	2	3	4
Теми лекцій	Л. 2.1. <i>Сучасні інструменти оцінювання професійних компетентностей педагогічних працівників</i>		Л. 2.2. <i>Професійний розвиток педагогічних працівників в умовах відкритої освіти</i>	

К-ть балів	1 бал		1 бал	
Теми практичних занять		П. з. 2.1. Створення професійного портфоліо педагогічного працівника	П. з. 2.2. Дослідження доступних відкритих ресурсів для професійного розвитку педагогічних працівників	П. з. 2.3. Планування професійного саморозвитку педагогічного працівника
Робота на практичних заняттях		11 балів	11 балів	11 балів
Теми семінарських занять	С. з. 2.1. Теоретична і практична складова сертифікації педагогічних працівників	С. з. 2.2. Інструменти презентації та оцінки діяльності педагогічних працівників		С. з. 2.3. Навички 21 століття та професійний розвиток педагогічних працівників
Робота на семінарських заняттях	11 балів	11 балів		11 балів
Самостійна робота	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів
Модульний контроль	25 балів		25 балів	
Підсум. контр.	Залік			

8. Рекомендовані джерела до курсу

Основні:

1. *Освітній менеджмент: Навчальний посібник*. За ред. Л.Даниленко, Л.Карамушки. К.: Шкільний світ, 2003. 400 с.
2. Білик І. *Центр професійного розвитку педагогічних працівників: від теорії до практичних рішень. Методичні рекомендації*. К., 2021. 60 с.

Допоміжні:

1. Братко М.В. *Управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу: теорія і практика: монографія*. Кам'янець-Подільський: «Аксиома», 2017. 424 с.
2. *Теорія та практика управління професійним розвитком науковопедагогічних та педагогічних працівників в умовах трансформаційних змін в освіті* : кол. моногр. / Є. Р. Чернишова, Л. М. Колосова, Н. В. Любченко, М. Е. Морозова ; за наук. ред. Є. Р. Чернишової. Луцьк : Вежа-Друк, 2015. 296 с.
3. *Професійний розвиток педагогічних і науково-педагогічних працівників в умовах відкритої освіти: освітні практики: метод. реком.* / авт. кол.: Л. М. Петренко, Л. Ю. Султанова, П. С. Олешко, В. О. Купрієвич та ін. / за наук. ред. Л. М. Петренко. Луцьк: Волиньполіграф, 2021. 92 с.
4. Сидоренко В.В., Швень Я.Л. *Професійний розвиток педагогічних, науково-педагогічних працівників і керівників закладів освіти галузі знань 01 «Освіта» у системі підвищення кваліфікації: збірник освітньо-професійних програм: у 2-х ч. Ч. 1*. К.: Агроосвіта, 2019. 252 с.
5. Сорочан Т.М., Бондарчук О.І., Оліфіра Л.М. *Методичні рекомендації щодо розроблення освітньо-професійної програми підвищення кваліфікації в Центральному інституті післядипломної педагогічної освіти ДВНЗ «Університет менеджменту освіти*. К.: ЦППО, 2018. 24 с.
6. Мартинець Л. А. *Управління професійним розвитком учителів: навч.-метод. посіб.* Вінниця: ДонНУ, 2016. 87 с.
7. *Концептуальні засади професійного розвитку особистості в умовах євроінтеграційних процесів: зб. наук. статей* / за ред. В.Г. Кременя, М.Ф. Дмитриченко, Н.Г. Ничкало. Уклад.: М.В. Артюшина, В.П. Тименко та ін. К.: НТУ, 2015. 768 с.
- 8.

Електронні джерела:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/672-2020-%D0%BF#n10>

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

<http://sklinternational.org.ua/wp-content/uploads/2021/05/TPD.pdf>

Кращі практики управління освітою в громадах <http://wiki.sklinternational.org.ua/www.edway.in.ua>.

<https://uied.org.ua/rozrobleno-putivnyk-po-vseukrayinskij-shkoli-onlajn/>

<https://uied.org.ua/about/misiya-ta-zavdannya/>

<https://nus.org.ua/articles/yakymy-mayut-buty-tsentry-profesijnogo-rozvytku-pedagogiv-novi-zavdannya-j-funktsiyi/>
<https://naurok.com.ua/post/7-idey-dlya-proektuvannya-traektori-profesiynogo-rozvitku-pedagogiv>
https://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/ramka_bezperernogo_profesiynogo_rozvytku_vchyteliv.pdf
https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2021/08/metodichni-rekomendaczi%D1%97_profstandart-uchitelya_sajt-uiro.pdf
<https://imidg.ucoz.ua/elgurnal/vyp22/7/goma-v.v..pdf>
<https://www.youtube.com/watch?v=8qyCNm82Ah4>
<https://www.youtube.com/watch?v=0f4wjr8SR3w>